

Şiirsel Kimlikten Mekânsal Sınırlara İkinci Yeni Şairlerinin Mekân Algısı

Mekân, “uzay”, “boşluk”, “bulunulan yer” gibi tanımları haiz somut birtakım anlamlar içerse de, rölativizm bağlamında niteliğinin algı ile belirlenmesi onu soyut kavramlara yaklaştırarak “değişken” hükmüne sokmaktadır. Kierkegaard mekânın, varoluş gibi paradoksal bir kavram olduğunu ve açıklanmaya çalışıldıkça uçup gideceğini (Akarsu 1994, 194-195) belirtir. Nesnelere birbirleri ile ilişkilerinin başka bir deyişle “varoluş”un alanı olan mekân, Cassirer’e göre ise aslında var olmayan kutsalların bulunduğu alana özgü karakteristik özelliklerin yer ve bölgelere ayrılmasıyla ortaya (Cassirer 2005, 151-159) çıkar.

Edebî metinlerin çerçevesini (zamanla birlikte) çizen mekân, bir izlek olmanın ötesinde üslup, anlam, kontekt gibi eserin inşa ve ibdasında başat unsurlardan biridir. Türk Edebiyatı’nda Garip Akımı’nın hâlâ etkilerini sürdürdüğü 1950’li yıllarda Edip Cansever, İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Sezai Karakoç ve Ece Ayhan gibi şairlerin Türkçenin sınırlarını zorlayarak söz diziminin kalıplarını yıkmaya çalıştıkları “sivil şiir” olarak da adlandırılan İkinci Yeni şiirinde, birey-çevre ilişkisi bir başka ifadeyle ‘mekân’ da verili olandan farklı bir biçimde algılanmış ve yansıtılmıştır. Bu bağlamda İkinci Yeni şairlerinin mekân algısı, “Şiirsel Kimlikten Mekânsal Sınırlara” adıyla Beyhan Kanter’in kalemiyle irdelenerek bireyin eşya ve ortamlarla kurduğu ilişkisinin çapraşık görünümünü açılmaya, aydınlatılmaya çalışılmıştır. Şairlerin kelimeler ve anlamlar(ı) karşısında takındığı nispeten farklı tavır, araştırmacıyı onların dünyalarını ve dünyayı algılayışlarını da şiire katmak durumunda bırakmış; yazar, mekânı ayraç içine alarak İkinci Yeni şairlerinde oluşturduğu fenomenolojik görüntü üzerinden betimlemeye, anlamlandırmaya çalışmıştır.

Kanter, İkinci Yeni şairlerinin şiirlerinde mekânı, iç ve dış şeklinde ikiye ayırarak birey psikolojisi bağlamında mekânla kurulan ilişki kar-

şısında şairlerin takındıkları poetik tavır üzerinden incelemiştir. Eserin ilk bölümünde, kent ve coğrafya ekseninde İkinci Yeni şairlerinin gündelik dış mekânı algılayışları konu edinilirken tarihî görüngeden faydalanılmış, mitolojik bağlam ise tarihî görünümü tamamlayıcı nitelikte bu bölümde yer almıştır. Kentler, modern yaşamın belirleyici unsurları olmaları bakımından irdelenmiş, bu kentler içerisinde İkinci Yeni şiirinde en çok yer bulanlar İstanbul, Ankara, Anadolu, Avrupa ve Ortadoğu kentleri olarak belirlenmiştir. Söz konusu kentler, modern insanın bunalımlı ruh hâlini, yalnızlığını, huzursuzluğunu yansıtmaları ile eserde yer bulurken mitolojik kentlerin bu sıkıntılara çözüm aranan mekânlar oldukları ifade edilmiştir. Özellikle İlhan Berk şiirinden örneklerle ele alınan mitolojik kentlerin, modern insanın hayatın anlamını ‘ilk’te, ‘ilkel’ olanda araması ile ‘mekânın özü’ne duyduğu özlemi simgelediği vurgulanmıştır.

Eserin ikinci bölümünde söz konusu şairlerin mekânı algılayışları, ilk bölümdeki geniş çerçeveden daha dar ama daha yoğun ilişkilerin yaşandığı iç mekânlara aktararak, evler, mabetler ve oteller üzerinden incelenmiştir. Evler, İkinci Yeni şairlerinde yarattığı çoğul anlamlar ve insan ilişkilerinin mahiyetini belirlemede üstlendiği işlevler ile ele alınmış, çağdaş bireyin dünyasında evlerin önceliğinin modern mekânlara transfer edilmesine değinilmiştir. Yazar, incelediği şiirlerden yola çıkarak evleri hem “ontik güven” aranan içtenlik mekânları

hem de “huzursuzluk ve mutsuzluğu tetikleyen zorunlu umutsuzluk” alanları olarak tanımlar. İnsanların kutsala ait inanç ve pratiklerinin mekânı olan mabetlerin ise mimarisi, mistik/metafizik boyutları, sosyal hayattaki işlevleri bağlamı ile şiirlerde yer bulduğu, İkinci Yeni şairleri arasında mabetlere yüklenen farklı anlamlar aracılığı ile aktarılmıştır. “Yalnızlığın mahzenleri” olarak tanımlanan otellerin şiirlerde, bohem yaşamayı seçmiş bireyin, insan ilişkilerinde (özellikle ailede) bağlılığı öteleyen tavrının, -İkinci Yeni şiirinde sıkça değinildiği üzere- yalnızlığın ve (kendine-ötekine) yabancılaşmanın/duyarsızlaşmanın mekânı olarak görüldüğü üzerinde durulmuştur.

Genel bir sonuç ile bitirilen eserin her bölümünden sonra da kısa bir sonuç/değerlendirme yapan Beyhan Kanter, Okurakademi yayınları arasından çıkan kitabı ile İkinci Yeni şairlerinden hareketle mekânın ‘ne’liğini ve sınırlarını şiirin kimliği ile çizmeye çalışmıştır.

Kaynakça

- CASSIRER, Ernest, (Çev.: Milay Köktürk), *Sembolik Formlar Felsefesi II*, Hece Yayınları, Ankara 2005.
- AKARSU, Bedia, *Çağdaş Felsefe Kant’tan Günümüze Felsefe Akımları*, İnkılap Kitabevi, 1994.

Çiğdem AKYÜZ